

Oversættelsesvidenskab og det videnbaserede Europa Kassandra-råb og onde cirkler

Gyde HANSEN
Copenhagen Business School

1. Kassandra-råb til evaluering af uddannelser

Det var i 1998 i Leipzig, jeg første gang hørte et foredrag af Martin Forstner om oversættelseskvalitet, og så igen i 2006, hvor han talte om Bologna-processen og optimeringen af kvaliteten af studieforløb. Herefter er jeg næsten hvert år kommet tilrejsende til Geneve fra Danmark i anledning af CIUTI-Forum og har i den forbindelse haft den udsøgte fornøjelse at høre hans taler, der hver gang har indeholdt forudsigelser om fremtiden.

1.1 Forstners første spådomme fra 1998

Martin Forstners tale omhandlede dengang evaluering og ranking af universiteter, der ville blive fremtidens norm. Højere læreanstalter ville i fremtiden konkurrere med hinanden internationalt, og de studerende ville vælge højere læreanstalt efter international anseelse og profil – således formulerede han det dengang, men størstedelen af hans internationale publikum anså denne spådom for ret usandsynlig. I 1998 var situationen den, at europæiske højere læreanstalter kun yderst sjældent tilbød erhvervsforberedelse – man studerede først og fremmest i et mere isoleret teoretisk uddannelsesmiljø.

1.2 Flere spådomme, 2006-2009

I 2006 talte Martin Forstner om normerede studietider, som i fremtiden ville blive indført, og denne gang omhandlede hans taler markedets krav, eksempelvis muligheden for at overføre og bygge videre på viden, og de studerendes forventninger til deres uddannelse, f.eks. hvad angår samfundsmæssig anerkendelse. Han var af den overbevisning, at man ikke kunne ignorere markedsorienteringen. Man burde udvikle muligheden for at inddrage flere forskellige parter – især dem uden for faget, dvs. stat, samfund, arbejdsmarked og studerende – og benytte chancen til at udvikle særlige videncentre.

På CIUTI-Forum 2007 talte han om behovet for E + E-oversættere.

E + E står for effektivering og effektivitet, hvor effektivering betegner en veludviklet kommunikations- og oversættelsesevne, mens effektivitet repræsenterer produktivitet og lønsomhed. Allerede dengang gjorde han opmærksom på den fremtidige mangel på dygtige oversættere.

I sin indledende tale ved CIUTI-Forum 2009 med titlen "Translating the Future: Beyond Today's Academic and Professional Challenges" stillede han vigtige begreber som globalisering og den heraf resulterende regionalisering op over for hinanden. Igen spåede han om et stigende behov for fremmedsproglige tjenester i en nyorganiseret verden.

I det følgende ønsker jeg selv at bidrage med nogle betragtninger over den paneuropæiske uddannelsesdebat, med særligt udgangspunkt i et lille lands position i det europæiske uddannelsesmiljø for akademiske uddannelser (European Higher Education Area).

2. Den nationale baggrund for disse betragtninger

2.1 Arbejdsdeling

Danmark har p.t. otte højere læreanstalter, og en af dem er Handelshøjskolen i København (Copenhagen Business School), der blev grundlagt i 1917 af Foreningen til Unge Handelsmænds Uddannelse (FUHU). Allerede i 1933 fik de studerende hvert år tilbudt udlandsophold af tre måneders varighed på "Danish Commercial College" i London. I 1953 fulgte Kaufmannsschule Bremen og helt op til 2004 endnu flere danske akademier og sommeruniversiteter i Paris, Madrid, München, Milano, Monterrey, Singapore, Shanghai og Sankt Petersborg, hvor ca. 20 studerende fra både det sproglige og det økonomiske fakultet på CBS årligt sammen havde mulighed for at fordybe sig i det pågældende lands samfund, erhvervsliv, sprog og kultur. Herefter kunne de vælge et praktikophold hos virksomheder, banker, konsulater eller ambassader. I 1965 blev CBS som højere læreanstalt en del af det statslige danske uddannelsessystem. CBS er dermed så at sige rundet af erhvervslivet og et barn af markedets kræfter. Denne nære forbindelse har læreanstalten altid opretholdt.

I mere end 90 år har der i København i forbindelse med fremmedsproglige uddannelser og oversætteruddannelser hersket en form for arbejdsdeling. Erhvervssproglige oversættere og tolke uddannes på CBS – filologiske studier af fremmedsprog og litteratur hører ind under Københavns Universitets ansvarsområde. Oversættere, der er uddannet på CBS, har siden 1966 kunnet erhverve sig den beskyttede titel "Translatør og Tolk". Kvaliteten af de uddannelser, der berettiger til denne titel, kontrolleres af staten, og titlen tildeles af Erhvervs- og Selskabsstyrelsen.

Som følge af denne udviklingshistorie er CBS ganske naturligt orienteret såvel i praktisk som i teoretisk retning, og erhvervsstrategiske aspekter udgør ofte et naturligt udgangspunkt for forskningen. Krav om erhvervsrelevans samt kunde- og markedsorientering virker derfor på ingen måde afskrækkende. Til trods for at uddannelsen på CBS er underkastet økonomiske rammer, er den, som uddannelser på alle andre højere læreanstalter i Danmark, gratis. Danmark har allerede før Bologna-erklæringen anvendt en trindelt studiecyklus, som naturligvis løbende er blevet tilpasset, eksempelvis hvad angår ECTS-point.

Uddannelsen til "Translatør og Tolk", der berettiger til autorisation, udbydes på de danske handelshøjskoler inden for rammerne af en fleksibel erhvervssproglig uddannelse til *cand.ling.merc.*, der giver de færdiguddannede mulighed for at løse andre opgaver end blot oversættelse og tolkning. En vis bredde i uddannelsen er en absolut nødvendighed, hvis man ønsker at undgå arbejdsløshed i et lille land med relativt få oversættelsesopgaver og et behovsbillede, der er under konstant udvikling. Ifølge de seneste officielle, statistiske uddannelsesdata afsluttede 159 studerende kandidatuddannelsen på CBS i 2007. 94 % af disse kandidater er registreret som værende i arbejde (Danmarks Statistik 2009). Vi har altså stort set ingen problemer med "Employability". Men som Danmarks Statistik også skriver på side 10, er det ikke muligt ud fra disse data at udlede, hvor mange af disse kandidater der arbejder som oversættere, og der findes heller ingen statistiske data for, hvilke sprog de arbejder med. Sådanne oplysninger om kandidaternes virke anses stadig for at være et privat anliggende, hvilket også var konklusionen på mine undersøgelser i København i 2009. Erhvervs- og Selskabsstyrelsen, der er ansvarlig for autorisationen til "Translatør og Tolk", kan dog i 2009 oplyse, at der i Danmark i 2007 fandtes 2759

personer med den beskyttede titel, og at antallet årligt stiger med ca. 80 personer (Danmarks Statistik 2009).

2.2 Uddannelse til masserne og humanistiske studieforløb i Danmark

I slutningen af forrige århundrede havde man flere uddannelsespolitiske mål. For det første skulle antallet af folk med gymnasial uddannelse, der omkring år 1950 kun udgjorde 5 %, øges. Via forskellige tiltag og reformer lykkedes det at hæve dette tal til over 50 % af en årgang i 2009. For det andet ønskede man at øge antallet af unge, der gennemfører en tertiær uddannelse. Også dette mål blev nået, idet 44,8 % af en årgang i dag gennemfører en videregående uddannelse efter studentereksamen (Undervisningsministeriet 2009). Begge mål blev nået ved at tilpasse alle uddannelsesstilbuddene i folkeskolen (9 år), gymnasiet (3 år) og til dels også de højere læreanstalter til behovet og forudsætningerne hos et bredt udsnit af en årgang, hvilket vil sige, at det overordnede indhold af uddannelserne blev bredere. Resultatet var, at mange ting blev tilføjet, men at f.eks. *sprog og de naturvidenskabelige fag ikke fik tilsvarende mere plads.*

I løbet af de seneste ti år er antallet af undervisningstimer gennem en lang række reformer blevet kraftigt reduceret på alle niveauer – eksempelvis med 25-30 % i folkeskolens 9 år. Gymnasierne oplevede også en reducere, hvilket betyder, at stadig færre kan opnå et højt fremmedsprogligt niveau. Dette er en forudsætning for et sprogstudium.

De højere læreanstalter i Danmark finansieres primært af staten, men desværre er finansieringen baseret på antallet af studerende, der *afslutter* deres studium, Stå'erne, og ikke på det faktiske antal optagne studerende – et princip, der går ud over kvaliteten. Selvom undervisere på de højere læreanstalter i årevis har kæmpet en nedslidende kamp mod denne udvikling, bliver undervisningen og eksamenskravene gennem årene tilpasset dette princip, idet kvalitetsniveauet løbende forringes. Studerende, der ikke gennemfører studiet, finansieres således i årevis af andre, hvilket medfører konstant pengemangel. For små sprog med et relativt lavt antal ansøgere medfører dette princip, at gode og samfundsmæssigt vigtige uddannelser lykkes – ikke på grund af dårlig kvalitet eller manglende behov, men på grund af manglende lønsomhed.

Flere undersøgelser og sammenligninger af forholdene i Danmark med forholdene i England og Sverige viser, at de finansielle rammebetingelser for de humanvidenskabelige uddannelser i Danmark er væsentligt ringere end i de to andre lande. Dette er også konklusionen i en helt ny undersøgelse fra oktober 2009 fra Danmarks Erhvervsforskningsakademi (DEA) og "Forums for Business Education" (FBE), der er foretaget af konsulent- og analyseinstituttet DAMVAD (DAMVAD 2009).

En af hovedkonklusionerne i undersøgelsen er, at de danske højere læreanstalter, især humaniora og de social- og samfundsvidenskabelige uddannelser, er underfinansierede.

Allerede nu mangler der kvalificerede undervisere og kandidater, da der på alle uddannelsesniveauer uddannes færre. Dette har blandt elever og studerende medført flere protestdemonstrationer mod uddannelseskrisen i Danmark – senest den 6. oktober 2009. De gør selv opmærksom på, at de har hårdt brug for mere og bedre undervisning.

Hvis man ser på den samlede udvikling, må man konstatere, at man, som Forstner understreger (2007: 250), næppe kan forvente, "at studerende ud over modersmålskompetence har omfattende og gode fremmedsproglige evner ved optagelsen på studiet, da studiets egentlige formål er formidlingen af oversættelsesmæssig kompetence."

3. Kvaliteten af studieforløb

Forstner (2007: 241f) taler om et europæisk universitets- og forskermiljø, hvor kvalifikationsbeviser er direkte sammenlignelige. Ifølge ham skal den nuværende kvalitet ikke blot bevares, men endda forbedres. Det, man ønsker i Europa, er, at et bredt udsnit af befolkningen har en god uddannelse – præcis som det var tilfældet i Danmark. Det, man muligvis opnår i stedet, er kvantitet frem for kvalitet, alene af den årsag, at en kvalitetsuddannelse til de fleste eller endda alle borgere, som Forstner også er inde på, er en meget bekostelig affære.

Der tales meget om kvalitet, men samtidig indføres der stadig større besparelser, og dette misforhold lader sig ikke udligne med nye pædagogiske metoder eller tekniske trick. Det, man risikerer med dårlige rammebetingelser for masseuddannelserne, er, at det bliver umuligt at holde kvalitetsfanen højt, når der spares på undervisningen på alle niveauer. Vi ser her den videnskøkonomiske *onde cirkel 1 "Masseuddannelse – høje omkostninger"*:

Mange uddannelsessøgende

- *høje omkostninger*
- *besparelser på alle trin*
- *kvaliteten lider herunder*

Man forsøger at finansiere forskningen (og indirekte også undervisningen) på anden vis, se næste afsnit.

Men først skal vi lige kaste et blik på vores felt, oversættelsesvidenskaben: Det viser sig, at den snævre økonomiske tankegang er en katastrofe for relativt små sprog som f.eks. tysk, spansk, fransk, russisk og italiensk i små lande som Danmark, da disse netop ikke kan være masseuddannelser, der potentielt kan medføre en høj indtjening. Grundet den lave lønsomhed er uddannelsen til translatør og tolk i italiensk helt afskaffet i Danmark. Og flere er muligvis også på vej ud. Der har i flere årtier altid været relativt få studerende på disse "små" sprog, men antallet var netop afstemt efter markedets behov.

4. Ranking og reputation

4.1. International og national konkurrence og følgevirkningerne heraf

Som nævnt forudsagde Martin Forstner, at uddannelsesinstitutionerne i Europa og internationalt ville konkurrere med hinanden. I anledning af LICTRA-konferencen i Leipzig i 2006 talte han om, at de studerende interesserede sig for de højere læreanstalters *profiler*, og at de ville sammenligne disse, da de havde en betydelig interesse i at blive tilbudt *kvalitet*, eftersom de investerede deres kostbare tid heri.

Ti år efter hans første Cassandra-forudsigelser i 1998 i Leipzig om ranking af højere læreanstalter, gik disse spådomme i opfyldelse for de humanvidenskabelige uddannelser i Danmark, hvor der blev introduceret en ny form for kontrol og evaluering. De nye kriterier gælder både for de enkelte forskere og for hele institutter og projektgrupper.

Succeskriterierne for de enkelte forskere, der er formuleret på engelsk (engelsk er det officielle andetsprog på CBS), er f.eks.: "International board-memberships", "expert referee jobs", "invitations from institutions (from abroad)", "organization of international and national conferences", "editorships of Journals", "reviewing international papers and abstracts", "having invited guests from abroad" og især "attraction of external funding".

Succeskriterierne for forskergrupper og hele institutter er som beskrevet i den originale engelske version f.eks.: "Publication in highly ranked journals or with highly ranked publishers", "enhancement of international cooperation and CBS' reputation", "international competition", "recruitment of doctoral students from abroad", "cooperation with business partners" og "attraction of external funding".

Alle disse kriterier stemmer fint overens med de europæiske kvalitetssikringssystemer, som f.eks. EUA (European University Association), ENQA (European Association for Quality Assurance) og EQAR (European Quality Assurance Register of Higher Education), der er opstået i forbindelse med Bologna-processen, og som skal sikre et kohærent europæisk forsknings- og uddannelsessystem. Her er en sammenfatning af deres kriterier: Udveksling af erfaringer, sammenlignelighed af kvalitetskriterier, mobilitet hos undervisere og studerende på højere læreanstalter, akkreditering og ranking af uddannelser, transparens og gensidig tillid. Der kommer løbende nye efterstræbelsesværdige mål til, som f.eks. gode placeringer ved ranking af forskningsresultater. I Danmark implementeres alt dette.

Det har konsekvenser, når fokus flyttes til internationale kvalitetskriterier. I det følgende gives en kort beskrivelse af fordele og ulemper ved denne udvikling.

Inden for oversættelsesvidenskaben, der allerede i sig selv er international og global, bør det internationale engagement egentlig ikke være noget problem. Det er dog ofte kun en lille gruppe forskere, der er så aktive internationalt, at de organiserer internationale kongresser, inviterer gæster fra udlandet, er medlemmer af internationale fora eller videnskabelige udvalg, agerer som internationale eksperter eller udgivere, og for hvem det muligvis også er lykkedes at tiltrække eksterne forskningsmidler. For denne gruppe er det naturligvis yderst tilfredsstillende, at deres ofte langvarige internationale engagement nu i langt højere grad nyder anerkendelse end tidligere. På institutterne opdeles medarbejderne derimod i mere internationale og mere nationale medarbejdere – hvilket ikke kan være særligt befordrende for arbejdsklimaet.

Andre områder er frem for alt berørte af gruppekriterierne. Transparens er et af målene i Bologna-processen, da man bl.a. ønsker at sikre, at staten, og særligt de studerende, får noget for de investerede økonomiske midler. Det har vist sig, at både aktivitetsniveauet og konkurrencen er øget en smule som følge af de nye krav. Der etableres i stigende grad internationale netværk og ansøges om projekter – alt dette kan ses som et udtryk for fordelene ved globaliseringen.

Men netop kravet om erhvervelse af driftsmidler, som er et vigtigt kvalitetskriterium hos de højere læreanstalter, bidrager til, at forskerne ved institutterne opdeles i A- og B-forskere. A-forskerne er i stigende grad tvunget til at bruge deres tid på opfindelse og udarbejdelse af projekter samt udarbejdelse af ansøgninger, hvorimod B-forskerne frem for alt er beskæftiget med udarbejdelsen af studieordninger eller med administration og undervisning. I de nordiske lande, hvor man tidligere var stolt af den "flade struktur" på arbejdspladserne, er nye hierarkier i dag under udvikling – en uvant og for medarbejderne forvirrende udvikling.

Hvis vi tænker på kvaliteten, er en af konsekvenserne af kravet om erhvervelse af driftsmidler, at de gode forskere (og ofte også de gode undervisere) får mindre tid til undervisning, hvis de har held med deres ansøgninger om eksternt finansierede forskningsprojekter – projekterne skal naturligvis også gennemføres. Eksterne midler må ikke overføres til undervisningen. Selvom *undervisningen* på de højere læreanstalter vil blive tillagt mere vægt, som Forstner (2007: 248) også skriver, kan man ikke gå ud fra, at det sker overalt, og at de, der nu skal bruge mere tid på undervisning, er lykkelige over dette. Det skal her bemærkes, at der i mindre europæiske lande måske hersker andre betingelser end i større lande som f.eks. Tyskland. De små lande råder ofte kun over få højt kvalificerede undervisere, der er tilfreds med "udelukkende at være beskæftiget med undervisning, ikke er knyttet til en institution, og som formår at videreformidle videnskabeligt stof på tilfredsstillende vis".

Med det øgede fokus på de nødvendige driftsmidler tipper vægtskålen over til fordel for forskning i balancen mellem forskning og undervisning. Men at fjerne forskerne fra undervisningen er ikke blot problematisk i relation til udbredelsen og mangfoldiggørelsen af viden. Det er også en ulempe for de enkelte studerende, da de normalt med rimelighed bør kunne forvente undervisning på højeste faglige niveau, altså en undervisning, der er baseret på den nyeste forskning.

4.2 Ranking af artikler og tidsskrifter

Et aspekt i ranking af højere læreanstalter er bibliometrien samt ranking af publiceringskanaler i A- og B-tidsskrifter eller publikationer. Der anvendes i stigende grad citatanalyser som kvalitetskriterium for god forskning. På globalt plan ønsker man dermed at opnå, at de samme kriterier gør sig gældende i al forskning. 20 % af alle tidsskrifter skal høre til de mest velrenommerede tidsskrifter – i øjeblikket er ca. 19.000 opført på rankinglisten. Overalt arbejdes der med disse rankings (f.eks. Faggruppe 68, 2009), men processen har vist sig at være mere besværlig end først antaget, bl.a. fordi der kun findes få kriterier, som man kunne opnå enighed om. Disse er eksempelvis, at tidsskriftet skal være absolut førende på forskningsområdet, at det publicerer de vigtigste artikler, og at det er internationalt, dvs. gerne på engelsk. Listerne er nu offentliggjort i Danmark og findes på Forsknings- og Innovationsstyrelsens hjemmeside (2009).

Fra 2010 bliver placeringen på den bibliometriske rangliste, dvs. de opnåede point, samt de positive resultater, hvad angår erhvervelsen af eksterne økonomiske midler, en vigtig konkurrenceparameter i Danmark – også hvad angår *basisfinansieringen* af de højere læreanstalter fra statens side. De økonomiske midler fordeles siden efter en fordelingsnøgle, hvor 20 % afhænger af mængden af erhvervede eksterne midler, og 25 % afhænger af offentliggjorte forskningsresultater i A-klassificerede tidsskrifter og hos A-klassificerede forlag (Ministeriet for Udvikling, Teknologi og Videnskab, 2009). Det betyder, at højere læreanstalter og institutter, der har erhvervet eksterne midler, per automatik af staten anses for at være succesrige og derfor belønnes. Oftest er det de samme, der også udgiver i A-klassificerede tidsskrifter, da dette er en forudsætning for at erhverve eksterne midler. Konsekvensen heraf er en hård kamp om ekstern finansiering og offentliggørelse i A-klassificerede tidsskrifter. Under alle omstændigheder lægges der et stort ansvar over på de internationale, videnskabelige udvalg hos de *førende* tidsskrifter og forlag samt de "peers", der i fremtiden skal foretage alle bedømmelser og træffe alle valg.

Vi har her at gøre med den *vidensøkonomiske onde cirkel 2*, der griber ind i den onde cirkel 1 "Masseuddannelse – høje omkostninger":

Basisfinansieringen af de højere læreanstalter er ikke tilstrækkelig

- *man har hårdt brug for eksterne midler*
- *topforskere skriver A-klassificerede artikler, udarbejder projekter og udfærdiger ansøgninger*
- *undervisningen nedprioriteres*
- *kvaliteten af uddannelsen og de studerende er de første ofre*

Hvorvidt forskningen påvirkes af denne vidensøkonomiske udvikling, med henblik på temavalg og måske endog hvilke forskningsresultater man kan forvente inden for de givne rammer, er et andet problem.

Retter vi fokus mod vores eget felt, oversættelsesvidenskaben, kan vi se, at denne allerede lider herunder i de mindre europæiske lande i Skandinavien – men til dels af andre årsager end de andre discipliner. Da de store projekter til erhvervslivet og til EU skal være formuleret på engelsk, og da der i A-klassificerede tidsskrifter hovedsageligt offentliggøres på engelsk, opstår der her et yderligere problem for de andre fremmedsprog og for oversættelsesvidenskaben. Den nationale

sprogpolitik i Danmark går frem for alt ud på at fremme det engelske sprog. Engelsk er dominerende overalt i uddannelsessystemet og hos erhvervslivet, hvilket resulterer i, at mange mennesker (også politikere) er af den fejlagtige opfattelse, at man generelt kan klare sig med engelsk. Det fører os frem til spørgsmålet om markedet. Hvad har markedet brug for?

5. Markedets behov

De spørgsmål, som Martin Forstner altid har stillet i sine foredrag, er: "Opfyldes de krav, som det arbejdsmarked, der senere ansætter kandidaterne, stiller?", "Råder kandidaterne over viden, som man kan overføre og bygge videre på?" "Employability" er blevet nøgleordet i den paneuropæiske, videnskønomiske uddannelsesdebat. *Markedsorientering som rettesnor* lyder overskriften på et afsnittene hos Forstner (2007: 242). Forstner (2007: 244) omtaler også "viden som vare" og "rigtig viden", som er defineret som viden, der er efterspurgt og direkte anvendelig.

5.1 Dannelse og "Rigtig viden"

En hurtig sidebemærkning: Måske påvirket og ansporet af det engelske begreb "education" vil man nu åbenbart i Europa primært satse på *uddannelse* og samtidig adskille denne fra *dannelse*. En besynderlig og farlig tanke. Vi bør inden for tysk (og dansk) holde fast i, at kvalitet forudsætter både *uddannelse* og en stræben efter en vis *dannelse*. Dannelse skal, ligesom uddannelse, altid være i centrum, alene på grund af de komplicerede sociale og etiske spørgsmål, som også Europa snart vil stå ansigt til ansigt med.

Spørgsmålet er nu, om den umiddelbare efterspørgsel kan og må styre den viden, der skal erhverves på de højere læreanstalter. Den "rigtige viden" er vel først og fremmest den fleksible viden, der kan "overføres", og som man kan "bygge videre på", men er det også samtidig muligt straks at markedsføre denne viden? Hersker der altid efterspørgsel efter den? Uddannelse og dannelse skal også her gå hånd i hånd, da behovet på et moderne og dynamisk arbejdsmarked, som uddannelserne er rettet mod, ikke altid er lige let at spå om. Ofte er det nødvendigt at "gamble". Men hvis alle lande på paneuropæisk plan "gambler" forkert eller ignorerer betydningsfulde signaler, kan det medføre alvorlige kriser. Det har vi netop kunnet konstatere. Vores forbrugersamfund er inde i en rivende udvikling, så den viden og de prognoser, vi sidder med i dag, kan være forældede i morgen.

Hvis man virkelig skal være i stand til at spå om fremtiden og kunne forudsige noget om, hvad "rigtig viden" er om 2, 5, 10 eller måske om 30 år, skal markedet være væsentligt klogere, end det er i dag. Har markedet forudset den globale finanskriser, som i betydelig grad vil få indflydelse på relevansen af uddannelser? Selv den nyudnævnte tyske finansminister, Schäuble, indrømmer i et fjernsynsinterview fra den 25. oktober 2009, at krisen er direkte årsag til, at "ingen ved, hvad der sker om 2 år".

5.2 Samfundsmæssig anerkendelse

Som Martin Forstner altid har sagt, forventer de studerende naturligvis en vis samfundsmæssig anerkendelse. Samfundsmæssig anerkendelse hænger sammen med et erkendt behov, og i flere europæiske lande ville den viden, som kvalificerede oversættere sidder inde med, umiddelbart være relevant og anvendelig. Dette til trods ønsker man åbenbart ikke at erkende, at der hersker et behov, og man vil ikke betale for denne viden og disse færdigheder og kompetencer. Priserne er under så

hårdt pres, at højt kvalificerede oversættere er tvunget til at acceptere lave og stadigt faldende lønninger for deres arbejde.

I Danmark f.eks. har engelsk med uforudsigelig hast etableret sig som det nye koncernsprog. En spørgeskemaundersøgelse, som i 2007 blev gennemført af Dansk Industri (DI) hos 957 danske virksomheder, og som blev evalueret af Verstraete-Hansen (2008) som et led i uddannelsen på CBS, viser, at manglen på fremmedsproglig kompetence, eksempelvis manglende tyskkundskaber, udgør en barriere, som man er nødt til at tage alvorligt. Ordre går tabt. Som Verstraete-Hansen også konkluderer omkring holdningen til fremmedsprog i danske virksomheder, kommer en tredjedel af de små og mellemstore virksomheder (op til 250 medarbejdere) og en fjerdedel af de store virksomheder (over 250 medarbejdere) til kort, når de sidder i en forhandlingssituation. Alligevel anses fremmedsprog (med undtagelse af engelsk) og oversættelseskompetence for at være uvigtige. På CBS undersøges dette fænomen nu nærmere i flere forskningsprojekter.

Vi har her at gøre med et paradoks med yderst "relevant" og "anvendelig" på den ene side og fortrængning af det reelle behov for kvalifikationer på højeste niveau på den anden side. Det skal her nævnes, at de erhvervsproglige uddannelser samt titlen "Translatør og Tolk" er velkendte størrelser i det danske erhvervsliv.

Vi er dermed fremme ved et centralt problem, som Forstner (2009: 48) også nævner, nemlig "at vi stadig er langt fra en verden, hvor translatører som udøvere af en akademisk profession nyder anseelse eller i det mindste anerkendelse i offentligheden og derfor repræsenterer et hverv, der er interessant og attraktivt for studiesøgende, [...]"

Hvad angår markedet for professionelle oversættere, har vi her med den videnskøkonomiske onde cirkel 3 at gøre, der igen griber ind i de onde cirkler nummer 1 og 2: At markedets behov for oversættere ganske vist er anerkendt, men ikke anses for vigtigt af erhvervslivet (og politikerne), påvirker interessen hos de unge. Oversættelse og fremmedsprog (måske med undtagelse af engelsk) er ikke længere "in". Den videnskøkonomiske onde cirkel 3:

Markedet erkender et behov for kvalifikationer, men vil ikke anerkende sammenhængen mellem faldende markedsandele og manglende fremmedsproglige kundskaber/manglende oversættelseskompetence

- antallet af nye studerende falder, da jobmulighederne på grund af de ofte lave lønninger og den lave samfundsmæssige anseelse synes mindre attraktive
- basisfinansieringen nedskæres
- undervisningen forringes, og kvalitetsniveauet daler
- endnu færre studerende osv.

Forstner (2007: 251) nævner i denne sammenhæng et interessant aspekt – signalværdien af betegnelsen "oversættelse". Han nævner et effektivt offentlighedsarbejde, der forudsætter, at faget oversættelsesvidenskab også *expressis verbis* (udtrykkeligt) skal betegnes som sådant, altså som "anvendt oversættelsesvidenskab". Dette ville også udgøre et bolværk mod en ny tendens, der går ud på, at oversættelsesvidenskaben som disciplin igen må give afkald på sin selvstændighed og på de højere læreanstalter igen forsvinder i lingvistikken eller i fremmedsprogene.

Med hensyn til navnet "oversættelsesvidenskab" viser det sig, at der igen er stor forskel på de enkelte europæiske lande. Selvom Danmark, som tidligere nævnt, endda har en beskyttet titel, der indeholder ordet "Translatør", og selvom vi kan se tilbage på næsten et helt århundrede med uddannelse af oversættere og tolke, har ordet "Oversættelse" i mange år virket gammeldags og endda afskrækkende på potentielle studiesøgende.

Som udgangspunkt splittes studieforløb, studieordninger, uddannelser, institutter, højere læreanstalter, ja endda universiteter og ministerier, i dette land løbende ad og føjes sammen på ny –

og hele tiden med nye navne og betegnelser. Det sker formentlig for at fremstå som tillokkende eller moderne. Disse ustandselige omstruktureringer og nye betegnelser medfører muligvis, som Martin Forstner også frygter, at vores danske uddannelser "slås ud af kurs", hvilket igen skader vores kandidater i erhvervsmæssigt øjemed.

6. Markedsføring af de højere læreanstalter, uddannelsesefterspørgsel og nye **Kassandra-råb**

Har vi med de beskrevne vidensøkonomiske onde cirkler, som jo griber ind i hinanden, sat kursen direkte mod en dannelsesmæssig katastrofe – eller måske nærmere en "uddannelsesmæssig katastrofe"? De viser, at de store tabere i dette spil er undervisningen og kvalitetsniveauet, hvilket på længere sigt også får konsekvenser for forskningen. Hvad oversættelse i Danmark angår, går tendensen klart i retning af, at der meget snart vil være en alvorlig mangel på E + E-oversættere, hvilket er en udvikling, som stemmer overens med de forudsigelser, som Martin Forstner allerede for år tilbage kom med.

Når man bor og underviser i Danmark og samtidig tager aktivt og intensivt del i andre europæiske landes samfund og udvikling, f.eks. i Tyskland, forekommer det en, at betingelserne for de små europæiske medlemslande bedømmes forkert eller ofte en smule "skævt", når det drejer sig om det ganske omfattende og udfordrende projekt "det videnbaserede Europa" – både af repræsentanterne for de store medlemslande og også af EU-kommissionen. Og dermed er vi igen tilbage ved Martin Forstners **Kassandra**-forudsigelser fra 1998.

Naturligvis ønsker vi alle at deltage i markedsføringen af de højere læreanstalter samt at profilere os og konkurrere. Men vi skal også nå frem til den indsigt, at det for udenlandske uddannelsessøgende, der fortrinsvis efterspørger engelsk, nok er en fordel at lære korrekt engelsk i England eller i USA, også selvom undervisningen allerede på flere højere læreanstalter i Danmark foregår på engelsk. På CBS afholdes mere end 17 % af undervisningen på engelsk. Kan vi, selvom eksotiske sprog som dansk for nogle europæiske oversættere kan være en interessant ekstrabonus og til trods for en international anerkendt oversættelsesforskning gøre os berettiget forhåbning om at være konkurrencedygtige, når vi skal til at konkurrere med højere læreanstalter på europæisk plan?

Globaliseringsbølgen skyller ind over os. I European Society for Translation Studies (EST) modtager vi allerede nu e-mails fra bekymrede forældre, der leder efter topuniversiteter i hele verden. De skriver eksempelvis følgende: "My daughter ... is searching for universities with **high standards** were she can apply to study interpreting and translation...". De spørgsmål, der dukker op igen og igen er: Hvordan måler man en høj standard inden for forskning og undervisning? Hvad afhænger den af? Er det den internationale ranking, som er bestemmende?

Ved evalueringer af institutter og studieforløb er det naturligvis altid nyttigt at vide, hvad eksperter fra andre højere læreanstalter mener om os og vores standarder, hvordan de klassificerer os, og hvilke gode råd de kan give os. Det er også en overordentlig stor fordel at kunne samarbejde med hinanden i netværk. Der er dog stadig store udfordringer forbundet med bedømmelsen af standarder i forbindelse med f.eks. studieforløb. Kriterierne kan ikke rigtigt overføres direkte til landet, den højere læreanstalt eller de uddannelser, der skal bedømmes, da disse trods alle reformerne stadig er tæt knyttet til nationale og kulturelle traditioner, og i særlig grad fordi de er afhængige af nationale finansielle betingelser.

Meget af det, som Martin Forstner løbende er kommet med forudsigelser om, er gået i opfyldelse. Der er allerede og vil også i nærmeste fremtid blive taget store skridt på baggrund af Bologna-processen. Nogle af dem går sikkert i den rigtige retning, hvorimod andre måske er farlige skridt i retning af harmonisering og centralisering, der kan medføre tab af mangfoldighed og

indskrænkning af friheder (Hansen 2009). Det er ikke helt enkelt at overskue konsekvenserne. Om man ligefrem kan opfatte Bologna som "et europæisk mirakel" – et udtryk, der stammer fra Forstner (2007: 239) – afhænger nok af, hvor i det europæiske uddannelsesmiljø for akademiske uddannelser man befinder sig.

Bibliografi

DAMVAD. 2009. Hentet den 25. oktober 2009.

http://fuhu.dk/filer/DEA/Publikationer/2009/Taxameter_analyserapport_DAMVAD_7okt.pdf

Danmarks Statistik. 2009. Hentet den 18. oktober 2009.

<http://www.ubst.dk/uddannelse-og-forskning/uddannelsesstatistik/nyuddannedes-beskeftigelse/Kandidat/Humaniora/cand-ling-merc-oversigt>

Faggruppe 68. (2009) Hentet den 28. oktober 2009.

www.faggruppe68.pbworks.com

Forsknings- og Innovationsstyrelsen. 2009. Hentet den 27. oktober 2009.

<http://www.fi.dk/forskning/den-bibliometriske-forskningsindikator/autoritetslister-for-tidsskrifter-og-forlag/22.%20oktober-%20Endelig%20autoritetsliste%20-2.pdf>

Forstner, M. 2007. "The Grand Design" – Økonomien som grundlag for det europæiske uddannelses- og forskningsmiljø og dens effekt på oversættelsesstudieforløb. Translation and Meaning, Part 7. 239-260.

Forstner, M. 2009. "Interne og eksterne evalueringer af oversættelsesstudieforløb med udgangspunkt i evaleringsforskningen". I *CIUTI-Forum 2008. Enhancing Translation Quality: Ways, Means, Methods*. Forstner, M. Lee-Jahnke, H. og P.A. Schmitt (eds). Berlin: Peter Lang. 29-131.

Hansen, G. 2009. Verlust an Vielfalt. *Europäisches Forum für Mehrsprachigkeit*. Berlin. 18. Juni.

http://plurilinguisme.europe-avenir.com/images/Evenements/2e_Assises/Contributions/text%20hansen.doc

Ministeriet for Udvikling, Teknologi og Videnskab (eller Videnskabsministeriet). 2009. Hentet den 27. oktober 2009.

<http://vtu.dk/lovstof/politiske-aftaler/basismidler-efter-resultat>

Undervisningsministeriet. 2009. Hentet den 27. oktober 2009.

<http://www.uvm.dk/~media/Images/Stat/Indhold/tvaer/profilfigur.ashx>

Verstraete-Hansen, L. 2008. *Hvad skal vi med sprog? Holdninger til fremmedsprog i danske virksomheder i et uddannelsespolitisk perspektiv*. Copenhagen Business School: Videnskabelig rapport.